

nem tart lépést, gyökeres belső társadalmi reformok és a külső körülmények változása, a nemzetközi munkamegosztás igazságosabb kialakítása nélkül a válság elkerülhetetlen.

A szerző a parasztlázadások történelmi tanulságaira emlékeztet. A nincstelenné tették, éhezők és nyomorgók tömege sohasem tűrte a végtelenségig a társadalmi egyenlőtlenséget, a fokozódó elnyomást. A parasztlázadások az évszázados igazságszolgáltatás reményében nemegyszer a történelem során óriási lavinaként zúdultak végig országokon és földrészeken. „Ha a világ tétlen marad, a közeljövőben újabb hulláma támadhat a parasztfelkeléseknek. Az éhezésre és éhhalálra ítélt százmilliók harca a napi betevő falatért kicsaphat medréből.” Nem kétséges, ma beláthatatlan katasztrófába rántaná a világot az éhezők ilyen megmozdulása.

Rendkívül összetett világgazdasági és világpolitikai kérdés ez. Ámde hogy ez a küszöbönálló világméretű küzdelem az éhezők létfeltételeiért, az emberiség földi létéért hogyan zajlik le, az attól függ elsősorban, hogy a világ népessége felismeri-e a történelmi helyzet újszerűségét. Attól függ, hogy „miként lesz képes az emberiség megújulni, kultúráját és tudományt alkotni, a tudást a mindennapi életben felhasználni, s a termelőerők globális fejlődésének irányát kialakítani, az osztályviszonyokat, a bér munkarendszert, az elnyomást és kizsákmányolást megszüntetni... Olyan nagy kísérlet ez, amelyben — ha eredményt akarunk elérni — egyre többnek kell tudatosan részt venni, túllépve az országhatárokat, a nemzeti és a nyelvi elzárkózás, a történelmi előzmények és előítéletek, a vallási kötöttségek, a szokások és hagyományok ma még meghatározó korlátait.”

HÓDI Sándor

S Z Í N H Á Z

EGY SZEREP ÁTVÁLTOZÁSA

A Konferanszié már elmondott minden lényegeset: üdvözölte a közönséget — willkommen, bienvenue, welcome —, és előlegezte a kikapcsolódást adó kellemes szórakozást: „Hagyják a gondjaikat a ruhatárban. Az

* Szabadkai Népszínház magyar társulata. J. Kander—F. Ebb—H. Prince: Kabaré. Rendező Szinetár Miklós m. v., a rendező munkatársa Hegedűs László m. v. Díszlet: Fehér Miklós m. v. Jelmez: Horányi Mária m. v. Koreográfus: Bogár Richárd m. v. Korrepetitor és karmester: Megyeri Lajos. Főbb szerepekben: Árok Ferenc (Konferanszié), Kerekes Valéria (Sally), Baráczius Zoltán (Schultz úr), Dóró Emma (Schneider kisasszony), Kovács Frigyes f. h. (Cliff), Medve Sándor (Ernst) és Albert Mária (Kost kisasszony).

élet kegyetlen? Emelkednek az árak? Azt elhiszem. Felejtsek el! Nálunk az élet szép — a lányok szépek, mint az élet —, de a zenekar mindenképpen pont olyan szép, mint az élet!” Első pillanatra észre sem vesszük, hogy a bűvészként gesztikuláló fekete ruhás, lisztes képű Konferanszié kedvességében van valami tenyérbemászó. Csak átsuhan rajtunk: ígérete nem egészen egyértelmű. De nincs érkezésünk ezen meditálni, jön az attrakció: „... a köszörsűökre váró csiszolatlan gyémánt: Sally Bowles!” Esetleg a nem éppen egyértelmű előlegezésben az is benne foglaltatik, hogy Sally Bowles sem igazi attrakció?! Csak lehetőség? (Talán elsősorban önmaga számára?) Ki tudja, lesz-e belőle egyszer is igazi nagy szám? Kit érdekel? Most ez nem lényeges. Sally kétségtelenül szép, tud táncolni, tud énekelni. De különben is, a *Kabaré* című musical nem Sally Bowles táncosnői pályafutásáról, hanem ennek a „húsz-huszonhat év körüli nagyon csinos, meglehetősen mesterkéltné, meglehetősen gyerekes, provokatív és ellenállhatatlan” — ahogy a szövegkönyvben olvasható, s a színpadon látható —, csacska, ezerszázalékosan nő életének egy epizódjáról szól. Arról a néhány hónapról, amelynek határállomásai Sally és Cliff, a kezdő táncosnő és a kezdő író találkozása, illetve Sally és Cliff elválása. Arról, amikor Sally Bowles életében először — s talán utoljára — igazán szerelmes volt.

Mit tudunk Sallyról? Berobbán a színpadra, s nemcsak nőnek, hanem táncosnőnek is jobb, mint a klubban fellépő többi nőcske. Ő egy szám, akinek hódítania kell, aki ezért van itt, ezért fizetik. És aki szereti ezt. Ahogy szereti, vagy legalábbis beletartozik az életbe, mint amikor a szám után, a számok között leül valamelyik asztalhoz s telefonálnak neki, csevegnek vele, meghívják egy pohár italra, vagy ő telefonál valamelyik asztalhoz s meghívja magát egy pohárka italra. Énekel. Táncol. Kacérkodik. Vibrál. Él. Ez az ő élete. Bár nem egészen ilyenre vágyik, amikor karrierre, sikerre gondol. De ezek az esték a későbbi karrier inasévei, majd ha egyszer felfedezik, akkor igazi Sally Bowles lesz, csupa nagybetűvel, ellenállhatatlanul vonzó fényreklám. Képzetele szerinti csúcs, szuper Sally Bowles.

De egyszer csak megjelenik Cliff.

Ugye, milyen ponyvaregényszerűen hangzik? Az is.

Két ponton azonban eltér a szerelmi ponyvairodalom sablonjától. Az egyik: a háttérül, keretül szolgáló fasizálódás, ami azonban nem a maga történelmi általánosságában, hanem egyéni sorsok szerencsétlen megbicsaklásában válik embertelenné. A másik: Sally küzdelme önmagával.

Számomra ezúttal csak az utóbbi érdekes.

Amikor egészen váratlanul beviharzik Cliff olcsó, alkalmi szobájába, rajta a drága szörmebunda, kezében a hosszú szipkával, önkéntelenül arra kell gondolni, hogy Sally most is, itt is, csak „dolgozik”. Ebben a jelenetben is — bár az előadásban nem kimondottan robbanásszerű — az igazi Sallyt látjuk, hamisíthatatlan és megismételhetetlen közvetlenségé-

vel, természetességével, kedves ostobaságával és ösztönösen női okosságával, egy ilyen nő minden ellentmondásosságával. Annak a tévedhetetlen szenzibilitásával, aki tudja, hogy ahol jelen van, mindenkinél fontosabb, és ezért jelenlétét pontosan így exponálja. Aki számára a jelenlét — mesterség. Életforma.

Ilyennek látom Sally Bowlest. Nem a filmbeli Sally—Liza Minelli erős hatására. Sally lényege szerint.

És az előadásból éppen ez a Sally veszik el. Megszelídül.

Miért? Minek a hatására?

Amikor beviharzik Cliffhez, a találkozás első tetetett-természetes lekedésében „szemrevételezi” a szobát, látszik, nem egészen ezt várta, de a rá jellemző gyorsasággal belenyugszik, O. K., ez van, s gondolván talán vagy csak ösztönösen érezve: nem a bútorozott — istenem, milyen ócska bútorok! — szoba teszi az embert. Érezzük: Sally itt is Sally lehet. De a természetes folytatás mégis elmarad. A szoba birtokbavétele már nem sallys. Ő csak egyszerűen ott van Cliff szobájában, de nem foglalja el a szobát. Nem látjuk a birtokbavétel csalhatatlan jeleit: Sally holmiját a padlón, a fiókokból kibugyanva, a székeket, az ágyat pókhálószerűen elborító rendetlenséget. Nem teremti meg a jelenlét külsőségeit. És ezzel együtt itt-tartózkodásának lényegi vonásai, igazi tartalma sem jut kifejezésre.

Kétségtelen: Sally szerelmes, és megpróbál alkalmazkodni a helyzethez, Cliffhez — ha ír, ő olyan csendben lesz, „mint egy elporladt nőstény katicabogár” —, de egyéniségét nem adja föl, nem adhatja föl, vibrálását képtelen kikapcsolni. Nyilván hallotta vagy olvasta valahol, talán hiszi is, hogy „egy asszony igazán nagy, nagy művész csak azután lehet, ha különféle szenvedélyes bulijai voltak, ha megöرت a szíve”, ha megszenved azért, hogy ő legyen, ha saját poklával váltja ki a siker, a karrier jegyét. És ezért talán azt is elhatározza, hogy más lesz, mint eddig volt, megváltozik. Bár Sallyt ismervé, ez eléggé lehetetlen: belőle hiányzik minden polgári prűdség. Tehát: eszébe sem jut, hogy a táncosnői — vagy főleg színésznői — karrier nem egyeztethető össze az őszinte, egész lényét átjáró szerelemmel. Szerelmes, de arra képtelen, hogy levágja a kezét vagy a lábát, hogy kibújjon a bőrből.

Schneider kisasszony panziójának szobájában mégis érthetetlenül lemerevül. Megbénul.

Azt is el tudom fogadni, hogy ez a Sally valóban meg akar változni. Csak azt nem, hogy küzdelem nélkül változva meg. Hogy varázsütésre megbénul.

Mi bénítja meg? Tágabban nézve: a koncepció, amely nem arra ösztönzi a színésznőt, hogy viaskodjon szerepbeli önmagával, megpróbáljon úgy szerelmes, leendő anya és feleség lenni, hogy közben táncosnő maradhasson. Konkretizálva: Sally ruhái. Ezek megengedhetetlenül szolidak, polgári jó ízlésre vallanak, kislányosak. Dramaturgiai ellenfunkciója

van már annak a pepita ruhának, amely a drága szörmebunda levetése után Sallyn marad, akárcsak annak a rakott címetszínűnek, gimnazistalányokhoz illőnek, nemkülönben mint a szerény fehér kombinénak. Nem táncosnőre valló szerelés. Sehol egy merészebb vonal, élénkebb szín, feltűnést keltő részlet. Minden korrekt, puritán, polgárian ízléses. Ilyen ruhában nem lehet valaki táncosnő — nem lehet: Sally Bowles. Sőt, amit kétségtelenül észre kellett volna venni: a történet vége sem lehet logikus. Sally nem akar elmenni Cliffel Amerikába, inkább visszamegy abba az ordenáré klubba. Győz igazi énje, győz benne a táncosnő. Ezt elhiszem, Sally ilyen, a szélsőségek embere. De éppen ezért valószínűtlen darabvégi elhatározása. Mert hiányzik belőle a drámai küzdelem, mert egy kispolgárian béna és szőid nő — amilyen az előadás második részében Sally — képtelen az efféle váratlan fordulatokra. Vagy ennek a lehetősége mindig ott vibrált Sallyban? Akkor meg miért volt jelene- teken át láthatatlan? Sally megpróbálhat alkalmazkodni, de mindig Sally marad. Az előadásból — koncepció és a ruhák miatt — épp az igazi Sally tűnt el.

GEROLD László

K É Z Ő M Ű V É S Z E T

MAGYAR GRAFIKAI KIÁLLÍTÁS ÚJVIDÉKEN*

Az új magyar grafika törekvéseit nem lehet egybehangzóan meghatározni. Ez a bemutatás sem törekszik egyszólamúságra. Amit nemcsak az bizonyít, hogy a kiállított képek közül csak kevésről mondható egyértelmű műfaji meghatározás, hanem az is, hogy a bemutatott képek mind kivétel nélkül a vizualitás nagy és — mind rémisztőbben — határtalan birodalmát kutatják, a közléseeszközök óriási legyezőjét mutatva fel. A népi díszítés silizálódásától a tiszta felületek egymásba játszásáig, a pillanatot — fotóval vagy egy karcolással — művé merevítő ötletektől a filozófiai kontemplációkig, a kollázstól a teljesen elvonatkoztatott közlésekig terjed ennek a tárlatnak az információs eszköztára. És, persze, folytatni lehetne még az ellentétek ilyen összekapcsolását. Azt mondhatnánk, a változatosság, a sokirányú variálhatóság jellemzi ennek a tárlatnak az anyagát, de ezt nem mondhatjuk ki kételkedő kérdés nélkül. Mert a változatosság csak látszata ennek a tárlatnak. Ha közelebről kívánjuk felismerni az egyes grafikai lapok, fotók, montázsok lényegét,

* Az újvidéki Radivoj Cirpanov Munkásegyletem képtárában, A Modern Magyar Grafika című kiállításon elhangzott megnyitók.